

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

**Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни
та глобальних викликів**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипка Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Васишин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

УДК 811.161.2'4'06:355

**УКРАЇНСЬКИЙ НОВІТНІЙ ВОЄННИЙ ДИСКУРС:
ФУНКЦІЙНІ ВИМІРИ, РЕПРЕЗЕНТАТИВНА БАЗА**

Степаненко М. І.,

доктор філологічних наук, професор (myk141958@gmail.com)

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Воєнний дискурс як соціальна й лінгвістична категорія еволюціонує зигзагоподібно. Інтерес до нього активізують реальні події немирного характеру, а пригальмовують стабілізаційні чинники, які неодмінно наспівають після тих або тих пертурбацій і переінакшують суспільний поступ, викликаючи до життя інші модуси суб'єктивної модальності як прогнозовані, неминучі або стихійні, спровоковані мікро- чи макрофрагменти світу, що нас оточує, в усій його багатовимірності. У мирний час воєнний дискурс стає органічним складником інших конкретних репрезентантів дискурсивної парадигми: художнього (твори на воєнну тематику різних хронологійних зрізів), публіцистичного (історичні екскурси, огляди, документування подій, різножанрова комунікація зі свідками перебулого й пережитого тощо), наукового (з'ясування причин розв'язання, перебігу, наслідків збройних конфліктів усередині держави, між окремими державами, на світовому рівні, дослідження міждержавних мілітаризованих конфліктів і под.), розмовного (фольклор як важливе джерело фіксування збіглих подій) і навіть церковного (наповнені мілітаризованим змістом проповіді, ситуативно зумовлені молитви й. т. ін.).

Воєнний дискурс має два основні функційні виміри: 1) самостійна дискурсивна модель із притаманним їй вербалізаційним статусом та 2) синкретична мовна модель, що комплексно віддзеркалює немирні події в їхньому синхронному й діахронному представленні. А все це вдокладнено фокусує мовна картина світу, яка системно й послідовно об'єктивує концептуальну картину світу, наслідком чого є ословеснення того, що

а) вже стало історією, б) відбулося зовсім недавно і в) є викликом часу, злобою дня, конкретною реакцією відрефлексування динамічних процесів сьогодення з притаманним їм ступенем значущості та закріпленою за ними силою вияву.

Кожен із вирізнених мовних феноменів реалізується у вигляді конкретних жанрових модифікаторів, має свою мету, функції, завдання, технологію лінгвалізації, навіть адресата – від окремого суспільного угруповання, етнічної, міжетнічної спільноти аж до цивілізації як стадії суспільного розвитку.

З-поміж іманентних характеристик воєнного дискурсу – передусім антропоцентризм, маніфестований категоріями адресантності та адресатності як базових складників когнітивно-комунікативної моделі «адресант – текст / дискурс – адресат». Осердям, що визначає зміст воєнного дискурсу й детермінує його вербалізаційну процедуру, є воєнна доктрина. Найвиразніший ретранслятор її – опозиція «війна / мир», складники якої експліцитно реалізують притаманне їм первинне значення, унаслідок чого аналізоване протиставлення набуває семантично конкретизованого змісту «організована збройна боротьба між державами, народами / відсутність збройної боротьби між державами, народами». Цій опозиції зазвичай передують інші – «стан ворожнечі між державами, народами / відсутність незгоди, ворожнечі, сварок між державами, народами».

Найважливішим маркером конкретної воєнної події, представленої системною автономною чи синкретичною дискурсивною моделлю, є хрононім (власна назва події). Номінативна структура його може змінюватися відповідно до зміщення акцентів у змістовому просторі доктрини. Це промовисто засвідчують варіантні назви *Велика Вітчизняна війна*, *Друга світова війна*, *німецько-радянська війна* (вересень 1941 р. – вересень 1945 р.) як наслідок дії принципу історіографії, що так само є когнітивною реакцією на інтелектуальні, моральні, правові й інші виклики часу.

Воєнні події, які переживає Україна сьогодні, називають по-різному. Компоненти цієї номінативної парадигми різняться значеннєвими відтінками, що конкретно заманіфестовують специфіку, сутнісні грані аналізованого денотата, та конотативними властивостями, які відображають об'єктивно-суб'єктивні оцінні параметри його. У єдності семантичний і конотативний критерії репрезентують базовану на різнополюсних аргументах когнітивну процедуру сприйняття події та обов'язкового аксіологічного інтерпретування її різними реципієнтами: передусім тими, хто представляє російське військово-політичне керівництво, незаконні збройні формування, хто провокує, ініціює, підтримує, утілює загарбницьку політику Російської Федерації, і тими, хто уособлює українське військово-політичне керівництво, випрацьовує стратегію і тактику боротьби з цією насильницькою політикою, засуджує її, захищає свою землю від нападників. Характеризовану аксіологічну розбіжність яскраво демонструє опозиція «військова операція (суб'єкт Російська Федерація) / війна (суб'єкт Україна)»: *спеціальна військова операція* [Радіо Свобода, 17.11.2022], *російська «спеціальна військова операція» в Україні* [Еспресо, 15.09.2022] / *війна росії проти України* [Українська правда, 27.02.2022], *російсько-українська війна* [Європейська правда, 15.09.2022], *повномасштабна війна проти України* [Гордон, 19.03.2023], *путінська війна* [Укрінформ, 04.12.2022]. Аналізований розряд доповнюють численні пейоративно забарвлені номінування, як-от: *війна з російською педерацією* [Електронні петиції, 16.08.2022], *україно-кацапсько-москальсько-рашистська війна* [Yt, 09.03.2022].

Новітній український воєнний дискурс опертий на багаті традиції, які своїм корінням сягають Київської Русі, клькавікових національно-визвольних змагань, козацької республіки, Першої світової війни, Другої світової війни, й водночас наділений специфічними властивостями, що стосуються пов'язаних темпоральними, причиново-наслідковими та іншими відношеннями компонентів (суб'єктів, учасників, подій, явищ, фактів...) опозицій «стан ворожнечі між державами, народами / відсутність незгоди, ворожнечі, сварок між державами, народами» та «організована збройна боротьба між державами, народами / відсутність збройної боротьби між державами, народами», а саме: денотативної структури поняття «сучасні воєнні дії в Україні», маркерів воєнної ідеології,

чисто номінативних і конотативних (пейоративних, меліоративних, пейоративно-меліоративних) критеріїв ідентифікування описуваної події.